

5773



Torah from Around the World

קמח אין תורה אין ואם תורה אין קמח אין אם
*Zonder levensonderhoud is er geen Tora
en zonder Tora is er geen levensonderhoud.*
(R. Eleazar ben Azarja, Pirké Avot 3:21)

Sjabbat 9 februari 2013 / 29 sjewat 5773
Sidra Misjpatiem, Sjemot [Exodus] 21:1-24:18
Tanach blz. 151-159
Haftara: Tehiliem 15:1-5
Tanach blz. 1250

*Commentaar: rabbijn Samuel M. Cohon,
rabbijn van Temple Emanu-El, Tucson, Arizona, de Verenigde Staten,
en co-presentator van The Too Jewish Radio Show.*

Vertaling: Paula Reisner
[Het Engelse origineel](#)

De Paradox: Vrijheid via regels?

De grote komiek uit de jaren '60 Alan Sherman schreef een boek over de beperkingen van het menselijk gedrag. Hij besloot een nieuwe religie uit te vinden, die maar één gebod zou hebben: „Gij zult niet 37 tennisballen door het toilet proppen.” Opgewonden ging hij naar een schilder van uithangborden en vroeg hem een plaat te maken met een enorme afbeelding van het symbool van het verbond. Maar de schilder weigerde.

„Vriend,” zei hij, „ik zal je een enorme gunst bewijzen. Ik zal dat uithangbord *niet* schilderen. Want als ik het wel schilder zal er de dag ná het ophangen van dat uithangbord een 'run' op de sportwinkels zijn. Tennisballen zullen als zoete broodjes over de toonbank gaan en loodgieters zullen de hele dag in de weer zijn. De deugdzame mensen zullen maar 36 tennisballen in hun toilet proppen. Normale zondaren zullen het met 37 ballen vullen. En de echt doortrapte slechteriken zullen er 38 in proppen. Vriend, wij mensen zijn van alles, maar we zijn in ieder geval allemaal pervers.”

Als we bij sidra Misjpatiem aankomen, doen we er goed aan hieraan te denken. De afgelopen weken hebben we geweldige Toragedeelten gezien. Maar na Besjallachs geweldige lied van vrijheid, na de majesteit van de Tien Uitspraken bij de berg Sinaï, na de grootste gebeurtenissen in de geschiedenis van ons volk, donderen we naar beneden, op aarde, met een sidra vol wetten, beperkingen, normen en richtsnoeren. In 't kort: regels; en we houden juist niet van regels.

We houden wèl van ongebreidelde vrijheid. Wij Progressieve Joden geloven in de vrijheid van denken, de vrijheid van geweten, de vrije keuze, de vrijheid in al onze besluitvorming, hoe klein het onderwerp ook is. We kiezen onze eigen koers in het leven, en bieden krachtig weerstand tegen eenieder die onze vrijheden wil kortwieken. Niemand zal ons vertellen wat te denken of hoe te handelen. Een universele Verbondscodex? Antieke wetten van een oeroude autocratische god? *Al achat kama ve'chama*, des te minder zullen we daar om geven! We weigeren gebonden te worden door regels, omdat ze ons inbinden als de *tefillin* die we niet dragen.

En we hebben goede redenen om een hekel te hebben aan regels. Als Progressieve Joden zijn we geen marionetten, waarvan de controlerende touwtjes in handen zijn van een hemelse marionettenspeler; we zijn vrije acteurs in de prachtige improvisatie van het leven. Religie kan sociale actie aanmoedigen, maar ze heeft niet het recht om de sociale *interactie* te beheersen.

Dus wat te doen met Misjpatiem? Het eerste gedeelte is het beroemde 'boek van het Verbond': een lijst van wetten die het volk geacht werd na te komen. Dat zijn wetten van persoon tot persoon, *misjpatiem*, wetten die onze alledaagse menselijke interactie omvatten. Volgens sommige autoriteiten zijn ze zo fundamenteel, dat ze ook zouden bestaan zonder de Tora.

Het is een set regels, en nogmaals, de meeste Progressieve Joden – eigenlijk, de meeste mensen – hebben een hekel aan regels.

Maar de werkelijkheid gebiedt te zeggen: of we nu wel of niet van regels *houden*, het ziet er naar uit dat we regels *nodig hebben*. In ons alledaagse leven houden we ons aan allerlei soorten regels. We rijden onze auto's en houden ons daarbij aan de *misjpatiem* voor gemotoriseerde voertuigen en andere vervoerswetten. We betalen belastingen omdat de Belastingwet dat voorschrijft. We gebruiken vorken, lepels en messen *al pi* Amy Groskamp - ten Have of Beatrijs Ritsema. We luisteren naar muziek van de Tora via iTunes, en zien ons sociaal gedrag geregeerd door wetten die net zo ingewikkeld zijn als welke halachische constructie dan ook – het sturen van een kaartje om te bedanken, je moeder bellen, e-mails beantwoorden, een sms terugsturen, geen spijkerbroek dragen in sjoel. We koesteren de illusie van ongebonden vrijheid in ons dagelijks leven, maar die is in werkelijkheid niets anders dan, inderdaad: een illusie.

Maar als het om religie gaat is het een andere zaak. We zijn absoluut vrij, nietwaar?

Nou, niet echt. Het is eigenlijk gewoon een andere keuze. We hebben de vrijheid om voor ons zelf de keuze te maken *wie* we zullen dienen en welke wetten, regels, en ideeën de grenzen van ons leven zullen bepalen.

Het is geen toeval dat onze sidra begint met de wetten van dienstbaarheid, de wetten met betrekking tot de Israëlitische, in dienst genomen slaaf, de *èvèd ivri*. Voor de Israëlieten

betekende 'vrijheid' niet de afwezigheid van controle; het betekende een keuze uit vrije wil tussen het dienen van God en het dienen van de farao. Om Bob Dylans onsterfelijke woorden te citeren: „You got to serve somebody.” Ook wij bestaan in een context. Onze keuze is of we blind de normen van de maatschappij accepteren of ons eigen joodse pad kiezen. Adopteren we de culturele code van 'cool' gedrag, of verbinden we ons actief met onze traditie – inclusief al die *onaantrekkelijke* regels, die *misjpatiem*?

Er is een intrigerende parallel met de speltheorie: je kunt een spel niet spelen als je de basisregels van dat spel niet accepteert. Je kunt geen voetbal spelen zonder goals te maken; je kunt geen Amerikaans voetbal spelen zonder te scoren met zogeheten 'downs'; je kunt niet schaken als pionnen kunnen springen. Als Progressieve Joden – Reform, Liberaal, en zo verder – heeft ieder van ons de persoonlijke macht om te bepalen welke regels er zullen zijn voor dit belangrijke spel dat Jodendom heet.

Dus hoe maken we deze beslissingen omtrent ons religieuze leven nu precies? Welke *misjpatiem* kiezen we om na te leven, en waarom?

De orthodoxie heeft altijd een model voorgehouden dat afkomstig is uit juist dit Toragedeelte: *na'asè ve'nisjma*, we zullen de geboden doen en daarna zullen we luisteren. Reform Jodendom heeft in het verleden gezegd „*nisjma* – we zullen luisteren; en *daarna* zullen we zien wat we doen.” Sommigen van ons verbinden zich actief met de traditie, met de kennis, het inzicht en de verplichting van *kabbalat ol malchoet sjamayim be'ahava*, het met liefde ontvangen van het 'juk van het hemelse koninkrijk'. Maar velen van ons denken dat we goede Progressieve Joden zijn als we kiezen voor *lo nisjma ve'lo na'asè*, noch leren noch doen, een sub-minimalistisch Jodendom dat op het spelbord helemaal niet meer te vinden is.

Er wordt wel gezegd dat het zijn van een goede Jood betekent een goed mens zijn. Op die manier verwacht men een 3500 jaar oude traditie met de padvinderij. Jodendom is een specifieke, prachtige morele religieuze traditie. Ons vermogen om ons hiermee te verbinden, om te werken aan onze joodse identiteit, bepaalt of we Joden zullen zijn die het verschil uitmaken, die onze godsdienst voortzetten voor onze kinderen, of dat we Joden zijn die toelaten dat het wegsijpelt.

Mijn grootvader, rabbijn Samuel S. Cohon, was een van de grote ideologen van het klassieke Reform Jodendom. Meer dan vijftig jaar geleden zei hij: „Een religie die geen poging doet te leiden en te corrigeren, die niets vraagt, die zacht en plooibaar is, die van alles betekent voor alle mensen, is in feite niets voor iemand in het bijzonder, en van twijfelachtige waarde voor de mensheid.” Om Hillel in diens eigen woorden weer te geven: als we geen normen hebben, wat *zijn* we dan?

Flexibiliteit is niet gelijk aan onvastheid; om flexibel te zijn moet je eerst vorm hebben. Het is onze individuele taak om die vorm te bepalen, en de manier waarop we deze *misjpatiem* gebruiken, kan ons daarbij leiden.

Als we waarachtig progressief willen zijn, en onze verplichtingen betekenis hebben, moeten we beginnen onze ethische wereld in kaart te brengen. We kunnen dat maar met één concrete, kleine *misjpat* tegelijk doen. Dat klinkt misschien paradoxaal, maar daar is onze werkelijke vrijheid te vinden. Om de dichteres Adrienne Rich aan te halen:

„Vrijheid. Dat is niet een enkele keer buiten
lopen onder de Melkweg, terwijl we de rivieren
van licht, de velden van donkerte ondergaan –
vrijheid is dagelijks, proza-gebonden,
herinneren van routine. Dat is de stergevulde
werelden samen stellen, centimeter voor centimeter,
uit alle verloren gedachten."

Uiteindelijk zullen we door het heroveren, centimeter voor centimeter, van deze *misjpatiem* in
staat zijn deze wereld te maken tot een tastbare weerspiegeling van Gods verlangen naar
rechtvaardigheid, vrede en heiligheid.